

היבטים לשוניים בפרשת וישלח תשף

דקדוקי מילים וחלקם בעלי שינויי משמעות בפרשת וישלח ובהפטרה, ובראשון של וישב

לב ה'יט	לֹאֲדָנִי: האל"ף נחה, קרא: לְדָנִי וכן בפס' ו לֹאֲדָנִי
לב ו	צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה: טעם טפחא בתיבת צֹאן. וְשִׁפְחָה: הו"ו קמוצה
לב ח	וַיֵּצֵר: הו"ד בצירי
לב יא	קִטְנִיתִי: הטעם בטי"ת הוא גרש (אזלא גרש) ולא רביעי'
לב טז	וַעֲרִם: העי"ן בשוא נח לא בחטף
לב יח	יִפְגְּשֶׁךָ: הו"ד בגעיא (מתג) ועם זאת הפ"א בשוא נח והגימ"ל אחריה רפויה, לשיטתנו הגימל בקמץ רחב והשוא בשו"ן הוא נע. ² וְשִׁפְחָה: השי"ן בשווא נח, געיה באל"ף והלמ"ד בשווא נע, יש לקרא: וְשִׁפְחָה-לְךָ. אֶתְּהָ: פתח באלף, מלעיל. וְלִמִּי אֵלֶּה לְפָנֶיךָ: טעם טפחא בתיבת וְלִמִּי
לב כ	בְּמִצְרַיִם: הצד"י בפתח
לב כג	בְּלִילָה הוּא: תיבת הוּא ללא ה"א הידיעה בניגוד לשתי קודמיה, יש להפריד בין התיבות שלא יישמע 'ההוא', שאז היא כן מיודעת. וַיַּעֲבֹר: בזקף קטון ³
לב כז	אֲשִׁלַּחְךָ: געיה בשו"ן!
לב ל	וַיִּבְרָךְ: מלעיל, וכן כל 'ויברך' שבמקרא
לב לא	פְּנִיָּאל: לעומתו, לב לב פְּנִיָּאל
לב לג	הִירָד: הו"ד בקמץ ובמלרע. בְּכַף-יִרְדָּה: הו"ד בסגול ובמלעיל
לג א	וְעַל שְׁתֵּי הַשְּׁפָחוֹת: טעם טפחא בתיבת וְעַל
לג ג	וְהוּא עָבַר לְפָנֵיהֶם: טעם טפחא בתיבת וְהוּא
לג ד	וַיִּרְץ: הר"ש בקמץ (חטוף) קטן
לג י	אֶל-נָא אִם-נָא: נָא הראשון מוטעם בפשטא טעם מפסיק וכן צריך להישמע. נָא השני בטעם אזלא-קדמא טעם מחבר ⁴
לג יג	וּמָתוּ: הו"ו בקמץ
לג יד	אֶתְּנֶהְלָה: הנר"ן בקמץ
לג יט	נָטָה-שֵׁם: געיה בנר"ן. קְשִׁיטָה: שו"ן שמאלית
לד א	יִלְדָה: הלמ"ד בשווא נע ⁵
לד ב	וַיַּעֲנֶה: הו"ד בשווא נח
לד ז	וּבְנֵי יַעֲקֹב: בקדמא ואזלא ולא במונח רביעי'. כְּשִׁמְעָם: השי"ן בקמץ קטן. כִּי-נִבְלָה:

¹ בשונה מקורן וההולכים בעקבותיו.

² יש אריכות דברים על זה בגיליון וישלח תשס"ז, כולל תשובת פרופסור יוסף עופר נר"ו. בתורה קדומה בחלק הדקדוק מובאים הדברים באריכות: טיב השווא בשו"ן ולפי זה מה סוג הקמץ, הייתה זאת מחלוקת בין בן אשר לבן נפתלי. לשיטת התימנים, הגימ"ל בקמץ קטן והשו"ן בשווא נח.

³ כך לפי ברויאר ולנינגרד. קורן וחומשים רגילים: וַיַּעֲבֹר.

⁴ הפשטא היא בסוף האות האחרונה במילה בצד השמאלי, הקדמא היא באמצע האות המוטעמת במילה.

⁵ הקורא בנח (בקריאה המשווה קמץ לפתח) משבש את משמעות הכתוב

המילה כִּי מוקפת ואינה במונח

לד יא וְאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ: תִּיבֵת וְאֲשֶׁר במרכא ולא דרגא

לד כא וַיֵּשְׁבוּ וַיִּסְחָרוּ: וא"ו החיבור בשווא נע, לשון עתיד. נִקְחָ-לָנוּ: הגעיה בקו"ף ולא בנו"ן

לד כט שָׁבוּ: הטעם בב"ת מלרע⁶

לד לא הַכְזֹנָה: הכ"ף רפויה ובשווא נח

לה א בְּבִרְחָךְ: הבית בקמץ חטוף (קטן) והר"ש בשווא נח⁸

לה ה וַיִּסְעוּ: אתנח בראש פסוק, על הקורא לקרוא את האתנח ללא הכנה של מרכא טפחא (מאריך טרחא)

לה ב בְּתַכְכֶּם: כ"ף ראשונה בשווא נע ולא בחטף

לה ג וְאֶעֱשֶׂה-שָׁם: העמדה קלה באל"ף למנוע הבלעת הע"ן החטופה

לה ו הוּא וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-עִמּוֹ: טעם טפחא בתיבת הוּא

לה יז אֶל-תִּירְאֵי: הטעמה משנית בת"ו והר"ש אחריה בשווא נע (לשון יְרָאָה ולא ראייה)

לה יח קָרָא-לָו: געיה בקו"ף

לה כ קִבְרַת-רַחֵל: געיה בב"ת

לה כב וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת-בִּלְהָה פִּילָגְשׁ אִבּוֹ וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל: יש לקרא: וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן

וַיִּשְׁכַּב אֶת-בִּלְהָה פִּילָגְשׁ אִבּוֹ וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל⁹

לה כג וַיהוָה: הוא"ו בחירק מלא ואין להשמיע שווא נע ביה"ד

לה כט וַיֵּאָסֶף: במלעיל וכן הדבר בכל המקרא כולו (במובן מיתה)

לו ג בְּשִׁמְתָּ: הקמץ בב"ת הוא רחב, והשווא בש"ן נע, כן הדבר גם בהמשך הפרק

לו כה-כו דִּשְׁן- דִּשְׁן: כאשר הדל"ת בחיריק חסר, השי"ן בחולם וכאשר הדל"ת בחיריק מלא, השי"ן בקמץ

לו לא מִלֶּדֶד-מִלֶּדֶד: למ"ד ראשונה בקמץ קטן

לו לג מִבְצָרָה: הבי"ת בקמץ קטן

לו לו שִׁמְלָה מִמְשָׁרָקָה: בשתי התיבות השי"ן שמאלית

הפטרה עובדיה א-כא:

ג הַשִּׁיאָךְ: בש"ן ימנית

ה אִם-שׁוֹדֵדִי לֵילָה: טעם נסוג אחור לש"ן, הדל"ת אחריה בשווא נע¹⁰. הִלּוּא יִשְׁאִירוּ עַלְלוֹת: טעם

טפחא בתיבת הִלּוּא

ט יִכְרֹת-אֵישׁ: געיה בכ"ף

⁶ לדעת ברויאר התחלף לדפוס ונציה הטעמת פסוק זה בהטעמת פס' כז בְּנִי יַעֲקֹב.

⁷ הקורא במלעיל משנה משמעות.

⁸ הטעם כאן נקרא מתיגה זקף הוא מורכב מ"מקל" או אזלא בהברה הראשונה וזקף במקום הטעם (יש כינויים אחרים כמו "מקל" או "דרבן").

⁹ ישנם מנהגים אחרים [כמו בקרב התוניסאים היום] הנוהגים לקרוא את שתי מערכות הטעמים אך אין זה שונה מטעם עליון ותחתון הנהוגים בעשרת הדברות

¹⁰ כך מציינים המדקדקים הקדמונים. מכאן ששווא הדומות אחרי תנועה קטנה הוא בדרך כלל נח.

י וְנִכְרְתָּ: מלעיל

יא עֲמֹדָךְ: המ"ם בגעיא ובקמץ רחב, הדל"ת בשוא נע

יב וְאֶל-תֵּרָא: במלעיל. נִכְרְוֹ: הנר"ן בקמץ קטן

טו יַעֲשֶׂה לָךְ: טעם נסוג אחור לע"ן

טז וְלָעוֹ: הטעם בע"ן מלרע.

יז וְהָיָה קָדֶשׁ: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה

כ צִרְפֶּת: הצד"י בקמץ רחב, הקריאה צורפת מוטעית, הר"ש בשוא נע. יִרְשֹׁוּ: היר"ד בגעיא-מתג ובחירק מלא¹¹ והר"ש בשוא נע

ראשון של וישב:

לז ג כִּי-בֶן-זִקְנִים הוּא לוֹ: יש להקפיד על מקום הטפחא בתיבה הוּא¹². וְעֲשֶׂה לוֹ: הטעם נסוג לע"ן, מלעיל

לז ז מֵאֲלֵמִים: למ"ד דגושה ובשווא נע

לב ד אהרן גל פרשתו פותחת בפסוק:

"וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים לִפְנֵי אֶל עֲשׂוֹ אֲחִיו אֲרֻכָּה שְׂעִיר שָׂדֶה אֲדָוָם: (בראשית ל"ב:ד').

ידוע שלמלה "מלאך" בעברית יש שני פירושים. האחד הוא מלאך אלקים, והשני הוא שליח. האם יעקב שלח שליחים או מלאכים ממש? המדרש מביא את שתי הדיעות "מלאכים אלו שלוחי בשר ודם רבנן אמרי מלאכים ממש." (בראשית רבה ע"ה:ד').

בארמית הן שתי מלים נפרדות. בפרשה הקודמת, פרשת ויצא נאמר "וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדֶרֶכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדֶרֶכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מְלָאכֵי אֱלֹהִים (בראשית לב, ב). אונקלוס מתרגם: וַיַּעֲקֹב אָזַל לְאֹרְחָיָהּ וַעֲרֵעוּ בֵּיהּ מְלָאכֵי דִי: ואלו את הפסוק שבפרשתו אונקלוס מתרגם כך ושלח יעקב אַזְגָּדִין קְדָמוֹהִי לְוֹת עֲשׂוֹ אֲחוּהִי לְאַרְעָא דְסַעִיר לְחֻקְלֵי אֲדָוָם: "מלאכיא" הם מלאכי שמים, ואלו "אזגדין" הם שליחים בשר ודם. מקריאת הפסוק נראה שהכוונה אכן לשליחים, וכך גם פירשו האבן עזרא ואחרים.

מה ראה רש"י לחרוג מדרכו, דרך הפשט, ולפרש שאלו מלאכי השם? לפני שאענה על השאלה הזאת, אנסה להשיב על שאלה אחרת. נאמר בפרשת תולדות: "וַיֵּאָהֱב יַעֲחָק אֶת עֲשׂוֹ כִּי עֵיד בְּפִיו" (בראשית כ"ח:ב"ח). רש"י מביא כאן שני פירושים. האחד פשט, והשני דרש. הפרוש הפשוט הוא שיצחק אהב את עֲשׂוֹ בגלל המאכלים שנתן לו. השני, הדרש, יצחק התפתה להאמין לרמיותיו של עֲשׂוֹ.

שני פירושים אלה, גם הפשט וגם הדרש, מעלים תהיות. האם ייתכן שיצחק אבינו יאהב את עֲשׂוֹ בגלל סיבה כל כך גשמית? בגלל אוכל? בגלל מטעמים שעֲשׂוֹ הכין לו? ואם נלך לפי הדרש, האם ייתכן שיצחק אבינו היה כה תמים ופתי שהאמין לרמיותיו של עֲשׂוֹ?

יצחק ברח את יעקב בחשבו שזהו עֲשׂוֹ בנו בברכות של עושר ושפע, ברכות גשמיות: "הָאָרֶץ וְיִתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מְטָל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנִּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ (בראשית כז, כח):". מדוע בברכות גשמיות של עושר ושפע?

¹¹ כתיב מלא או חסר במקרא אינו משנה את דקדוק המילה, במקרה שלנו, השווא ברי"ש כדין השווא הבא אחרי תנועה גדולה. הקורא בשוא נח משנה משמעות.

¹² אין לנסות "לאזן" במספר ההברות בין התיבות המוטעמות מרכא וטפחא (מאריך וטרחא)

ליצחק היתה תוכנית.

כותב המלבים "הנה רבקה הבינה כל כונת יצחק (שעז"א ורבקה שומעת ר"ל מבינה דברי יצחק) איך רוצה לעשות התקשרות בין עשו ובין יעקב כהתקשרות יששכר וזבולון ושבת לוי וישראל שיעקב יעסוק בתורה ועשו יפרנס אותו"

חזונו של יצחק היה שבין שני בניו תהיה שותפות כשל יששכר וזבולון. יעקב יעסוק בתורה, ועֲשׂו יתמוך ויפרנס אותו. על כן רצה לברך את עֲשׂו בברכות גשמיות של עושר ושפע. בפרשתנו יעקב ביקש לדעת אם הגיעה השעה לכך. כותב על כך הרב יעקב קמינצקי בספרו "אמת ליעקב": "דעיקר כוונתו של יעקב לא היתה לראות אם עשיו מתעתד לצאת לקראתו, דזה ידע בבירור שעליו לפחד ולדאוג מעשיו, אלא סבר יעקב שאולי עכשיו תתקיים כוונתו של יצחק שהוא ועשיו יהיו שותפים בענייני העולם הזה ועולם הבא".

כדי לחדור ללבם ולהבין לנפשם של עֲשׂו, שליחי בשר ודם לא יועילו. להם יראה שעֲשׂו מתעתד להלחם ביעקב כדי להרוג אותו. רק מלאכי השם יוכלו לחדור לעומק מחשבתו של עֲשׂו להתבונן בתוך תוכו, ולהבחין אם זוהי שעת הכושר להציע לו את השותפות עליה חלם אביהם.

שבת שלום

אהרן

א"ה. בפרשה יעקב דוחה הצעה של עשו שילכו ביחד, גם ההכנעה הגדולה שהוא מִרְאָה אינה מִרְאָה על כך שבא אליו להציע לו שותפות מתוך שויון.

בשבוע שעבר (ח בכסלו תשף) הלך לבית עולמו הרב ד"ר אביגדור בנשק ז"ל. מובאים כאן קטעים מספרו לעומקו של רש"י על פרשת וישלח.

פירוש זה מראה כי העדפתו של רש"י את הפשט על פני הדרש אינה מונעת ממנו לבחור הסבר על טבעי לעומת הסבר טבעי וישלח יעקב מלאכים – מלאכים ממש.

מה תשאל על פירוש הצר זה?

זהו פירוש בן מילה אחת, פירוש מסוג 2. השאלה הרגילה, "מה קשה לרש"י?" אינה

מתאימה. מהי השאלה המתאימה?

רש"י מבקש להגן עליו מפני הבנה מוטעית. מה? _____
תשובה: רש"י בחר לתרגם את המילה "מלאכים" כמלאכי שמים ולא בפשטות – שליחים. הוא אומר לנו, כי על אף שיכולנו לחשוב כי מדובר בשליחים אנושיים, אין הדבר כך.

מדוע ינטוש רש"י את הסבירות הטבעית יותר כי מדובר במלאכים אנושיים ויבחר

בפירוש הסביר פחות כי היו אלה מלאכים – מלאכי אלוהים?

מה מוביל אותו למסקנה זו? רמז: ראה את הקשרו של הפסוק.
תשובה אפשרית: רש"י מבסס את פירושו על העובדה כי בסמוך לפסוק זה נאמר, "וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדֶרֶכָּו וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים" (בראשית ל"ב:ב). לכן, באמצעות השוואת הכתובים, מסיק רש"י כי אף כאן פירושה של המילה "מלאכים" הינה מלאכי אלהים. במקומות שונים בתורה אנו מוצאים כי הן מלאכי אלוהים והן שליחים אנושיים, מכונים מלאכים. רש"י בחר בהסבר המתאים ביותר להקשר.

רש"י ורשב"ם מתווכחים מהו פשט

לב ז ... בָּאֵנוּ אֶל-אַחִיךָ אֶל-עֲשָׂו וְגַם הָלַךְ לְקִרְאָתְךָ וְאַרְבַּע־מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ:

באנו אל אחיך אל עשו – שהיית אומר אחי הוא אבל הוא נוהג עמך כעשו הרשע עודנו בשנאתו. מה תשאל על פירוש זה?

שאלה אפשרית: מדוע מסיק רש"י מסקנה זו – שאין עשו נוהג מנהגי אחווה כלפי יעקב? האם תוכל לראות מה בכתוב השפיע על פירושו של רש"י?

תשובה אפשרית: בפסוק ד' אנו רואים כי יעקב שלח מלאכים "אל עשו אחיו". ואילו בפסוקנו אומרים המלאכים כי "באנו אל אחיך אל עשו". מדוע מופיעה פעמיים המילה "אל" ומדוע היפוך הסדר (המלאכים לא אמרו: "אל עשו אל אחיך"). יעקב אמר אל עשו אחי? נדמה כי בפסוקנו שני אנשים: "אל אחיך" וגם "אל עשו"!

הרשב"ם רואה את המתרחש כאן באור שונה.

באנו אל אחיך אל עשו – ומצאת חן בעיניו כאשר אמרת וגם הנה הוא מתוך ששמח בביאתך ובאהבתו אותך הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו לכבודך. זהו עיקר פשוטו. וכן "גם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבבו" (שמות ד':י"ד). תשובתך: רש"י מעניק לנו את תובנתו – יש כאן שני אנשים: האחד אותו חיפש יעקב, "אחי" והשני אותו מצאו המלאכים "אל עשו".

הרשב"ם רואה את המתרחש כאן באור שונה.

לדעתו של הרשב"ם, פסוק זה מנוגד לזו של רש"י. הוא אומר כי עשו שמח שיעקב בא לראות אותו. רש"י אומר כי עשו הוא רשע ומתכנן לפגוע ביעקב. לדעתו של הרשב"ם, ארבע מאות האנשים הם משמר כבוד; אך בעיניו של רש"י הם גדוד לוחמים. הבדל רציני בין הסב לנכד! ושים לב כי הרשב"ם מדגיש כי דבריו הם הפשט! כאשר כתב זאת הרשב"ם, הוא היה מודע לפירושו של רש"י; הוא מרמז כי הסברו של רש"י אינו פשט.

האם תוכל לחשוב על תמיכה לרש"י או לרשב"ם?

א"ה. בפרשנות המקרא יש הרגשה שאפשר לחלוק על פירושי הראשונים, או גם להכריע בדברים אבל צריך לזה עיון רב.

תשובה אפשרית: התמיכה בדבריו של רש"י היא ההיסטוריה של שניהם. עשו כעס – כעס רצחני – כאשר לקח יעקב את הבכורות כעשרים (או שלושים וארבע) שנה קודם לכן. שום דבר לא השתנה מאז ולכן מדוע יקבל עשו את אחיו הרמאי בזרועות פתוחות? אולי זהו ההיגיון של רש"י.

רשב"ם, מצד שני, ראה מה התרחש בפועל. עשו פתח את יעקב והיה נחמד ומתחשב כלפי אחיו, יעקב, ונשק לו ושניהם בכו. אלה הן העובדות, ולכן מדוע להניח כי לעשו היו כוונות אחרות – רעות? אם צודק רש"י, עלינו להבין מדוע פגש עשו את יעקב בשמחה גדולה כל כך? (ראה ל"ג:ד). (רש"י על הפסוק הנזכר מציין כי עשו נכבש על ידי ההשתחויות הרבות של יעקב בפני עשו).

רשב"ם אף מוסיף כראיה שהביטוי "הולך לקראת" מציין צעד חיובי. הוא מצטט לשון דומה המופיע כאשר פוגש אהרן את אחיו משה, ושמח בכך. אולי ראיה זו מלשון דומה בתורה עודדה את הרשב"ם לטעון כי דרך ראייתו היא הפשט האמיתי. שני פרשנים אלה נאמנים לסדר העדיפות שלהם כלפי פירושים לפי הפשט. רש"י שואף לפשט, אך הפשט של רש"י מבוסס לעיתים קרובות על פרשנויות של חכמים כפי שנמצא במדרש. פירושו של רש"י על פסוקנו נלקח ממדרש רבא. זה מספק את רש"י לגבי הפשט. אך הרשב"ם מבין את דרישותיו של הפשט באופן שונה מרש"י. הוא מתבונן בתמונה הכללית של הפסוקים, ללא הזדקקות למדרש. עבור הרשב"ם, דרך זו הובעת את הפשט.

א"ה. כמדומה שזה שטחי מדי ופשטני מדי. המחבר עצמו ציין שלפני רש"י עומדת תמונה של אויב ומתנגם. יתכן שיש בזה חיזוק מהמדרש ולכן יביא את המדרש. בנוסף לזה הנסיון מוכיח שלרש"י אם דרך הדרש 'זורמת' יפה הוא יעדיפה גם אם יטענו שחרג מהפשט.

קטע נוסף מהספר צומקו של רש"י על וישלח

רש"י מלמד אותנו אודות "השנאה הגדולה" – אנטי־שמיות

וְיִרְצוּ עֲשׂוֹ לְקִרְאָתוֹ וְיַחְבְּקוּהוּ וְיִפְּלוּ עַל־צוּאָרָו וְיִשְׁקוּהוּ וְיִבְכּוּ:

ויחבקהו – נתגלגלו רחמיו כשראהו משתחוה כל השתחוואות הללו.

וישקהו – נקוד עליו ויש חולקין בדבר הזה בברייתא דספרי יש שדרשו נקודה

זו לומר שלא נשקו בכל לבו (ב"ה) אמר ר' שמעון בן יוחאי הלכה היא בידוע

שעשו שונא ליעקב אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו.

א"ה. גרסה זו ברש"י גם במפעל הכתר של בר-אילן.

אבל העירו שכל הפלפולים מה הכוונה 'הלכה' יסודם בטעות. רשב"י אמר והלוא בידוע ...

ובמשך ע"י קיצור שלא נפתח נכונה נהיה מזה 'הלכה'.

שאלה אפשרית: מה מתכוון ר' שמעון לומר בדברים, "הלכה היא בידוע שעשו שונא

ליעקב"? איזה מין "הלכה" זו? השימוש כאן במונח זה הינו מוזר. אפשר לומר כי עשו

(גויים) שונא יהודים. אך הכינוי "הלכה" הינו חריג. ואם זאת "הלכה", מדוע במקרה זה

ישנו יוצא מן הכלל.

לא קשה לראות מהי השאלה עליה משיב רש"י. עשו מבקש להרוג את יעקב ופתאום

(לאחר עשרים ושתים שנה) רץ לחבקו ולנשקו. תגובה מוגזמת המעוררת תמיהה.

לכן, ניסה רש"י להבין את המניע של עשו.

אך נחזור לשאלתנו: מה מבקש ר' שמעון לומר במונח "הלכה"?

תשובה אפשרית: קיימים חוקים של מדינות וחוקי טבע. ר' שמעון בר יוחאי מנסה

לומר דבר עמוק ביותר. שנאתו של עשו לישראל – אנטישמיות של גויים – דומה

לחוק טבע. לא ניתן לשנותה. היא נצחית. אין צורך ששנאה זו תהיה רציונאלית כדי

שתתקיים. היא פשוט כזו. בכל דור היהודים חוו אנטישמיות בצורה זו או אחרת

במשך מעל שלושת אלפים שנה. כל דור מנסה להבין מדוע שונאות אומות העולם את

היהודים. פעם מסבירים כי שנאה זאת נובעת מעושרם של היהודים (כפי שהסבירו

"הפרוטוקולים של זקני ציון" – "יהודים שולטים בכוחות של העולם כולו"), פעם

משום שהיהודים עניים ותמיד מקבצים נדבות. פעם משום שהם קפיטליסטים

חומרניים, ופעם משום שהם קומוניסטים רבולוציוניים. פעם משום שהם פרימיטיביים

וחסרי תרבות. פעם משום שהם מתורבתים מדי ומן החברה הגבוהה. פעם משום שהם

פריזיטים בארצות נכר ופעם משום שאין להם מדינה משלהם. פעם משום שיש להם

מדינה משלהם. וכו' הלאה וכו' הלאה.

התופעה של האנטישמיות אינה מאפשרת להסביר אותה באופן רציונאלי. אין היא

רציונאלית, כשם שחוקי הטבע אינם רציונאליים. ככה זה.

אך אם זהו חוק שלא ניתן לשנותו, מדוע הפעם נשק עשו ליעקב בכל לבו?

תשובה אפשרית: רש"י אמר קודם, כי נכמרו רחמיו של עשו כאשר ראה כיצד

השתחוה יעקב בפניו שוב ושוב. זהו ההסבר! כאשר ישראל מכניע את עצמו בפני

עשו, כאשר מוותרים על כל טיעון לעצמאות, כל טיעון לעצמיות, אזי עשו הוא באמת

חבר של ישראל! כך ארע כאן. יעקב התרפס בפני עשו. במצב זה חש עשו רחמים

חמים, תחושות אמיתיות של "אחוה" כלפי אחיו המסכן הכנוע.

חז"ל מבקרים את יעקב על התנהגותו הכנועה בפני אחיו המבקש לרוצחו.

האנטישמיות מרימה שוב את ראשה המכוער והרעיל. אותה "הלכה" של טבע האדם עדיין קיימת בינינו. עלינו ללמוד לתפוס את האקטואליות שלה ולא לחשוב כי מדובר באופנה חולפת. עלינו ללמוד לחיות עמה וללמוד להילחם בה.

החדשות הטובות

הנצי"ב (הרב נפתלי צבי יהודה ברלין) מציין כי כל הפעלים בפסוק זה בגוף ראשון ומתייחסים לעשו. "וַיֵּרָץ עֵשָׂו לִקְרָאתוֹ וַיַּחְבְּקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל צַוְאָרוֹ וַיִּשָּׁקֵהוּ וַיִּבְכּוּ". כל הפעלים הם בגוף ראשון, פרט לאחרון "ויבכו". גם יעקב וגם עשו בכו, אומר הנצי"ב, משום שיבוא יום ועשו יחבק באמת את אחיו יעקב בחמלה כנה, טהורה, ושני האחים יבכו משמחה. יום זה, בעז"ה אינו רחוק מדי, יום ביאת המשיח. במהרה בימינו אמן!

ע"כ מדברי הרב ד"ר אביגדור בנשק ז"ל.
את הדברים על ההלכה נקבל על דרך הדרש.
רציתי להמשיך אבל הזמן עושק.

לג יט במאָה קשיטָה: יהודה גנוט נר"ו יט קשיטָה ת"א חורפן (וכן ביהושע כד לד). במד"ר (פר' ע"ט) וז"ל [בתוספת ביאור] במאה קשיטָה א"ר אבא בר כהנא [יש לדרוש את תיבת קשיטָה בלשון נוטריקון] במאה אונקיות במאה טלאים במאה סלעים, א"ר סימון [ורמוזים שלשת הפירושים באותיות קש"ט מתיבת קשיטָה] קו"ף קמיליא סמ"ך סלעים טי"ת טריון, [נשארו האותיות] יו"ד ה"א. מה עבדית הכא? ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אלו חליות ודייקניתא [שטרי מכר וקנין] שדרכן להנתן בנזמים [עם מכירתם]. ומי כותב את האונה? א"ר ברכיה יו"ד ה"א כותב את האונה, ומי מעיד על האונה? י"ה מעיד על האונה, הוא יו"ד ה"א של קשיטָה הה"ד ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם יי (תחלים קכב, ד), י"ה מעיד עליהם שהן בני אבותיהן אף כאן העיד, עכ"ל.

המקום השני בתנ"ך בו מוזכר ה'קשיטָה' הוא בסוף ספר איוב ויבאו אליו כל אחיו וכל אחיותיו וכל ידעיו לפנים ויאבדו עמו לחם בביתו ויגדו לו וינחמו אתו על כל הרעה אשר הביא יי עליו ויתנו לו איש קשיטָה אחת ואיש נזם זהב אחד (מב, יא).

שלשה או ארבעה פירושים מצאנו איפה למילה 'קשיטָה', אם נפרט את ה'נוטריקון' שבמד"ר, הרי שקשיטָה יכול להתפרש¹³:

א [תכשיט וכ"כ ה'ינחנו' וז"ל "יונתן מתרגם מרגליין ובשמות אבגו שחם (כה, ז) ג"כ מתרגם מרגליין ומזה נראה כי כוונתו לפרש כאן מלת 'קשיטָה' מלשון תכשיט וקישוט" (עי בחידושי הגרד"ל והרש"ש ממדש"ר על פ"ז), עכ"ל. ולפי"ז יש יותר שייכות בין הקשיטָה לנזם זהם שנתנו רעי איוב. אמנם אינו ברור היכן מצאנו לשון קישוט בש"ן שמאלית ויל"ע.

ב [טלאים או כבשים וכן מצאנו לעיל (כא כט) ויאמר אבימלך אל אברהם מה הנה שבע פבשת האלה אשר העבַת לבדנה (בראשית כא, כט) ותרגם אונקלוס מא אַנִין שְׁבַע חוּרְפָן אֵלִין דְּאִקְמִתָּא בְּלַחֲדִיהוֹן, וכן בערוך ע' קשט הביא ממדרש הנ"ל שהוא אימרתא.

ג [סלעים-מעות. וכדאי' בגמ' (ר"ה כו.) ואמר ר"ע כשהלכתי לאפריקי היו קורין למעה, קשיטָה. למאי נפקא מינה לפרושי מאה קשיטָה דאורייתא, מאה דנקי, ע"כ והביאו רש"י כאן וכן פירש באיוב.

13 אם כי צ"ע אם כוונת המדרש ששילם יעקב שלוש מאות דברים או שבמאה אחד כללם או שיעקב שילם באחד מן הדברים שב'נוטריקון'.

לא נותר לנו אלא להבין קוש"ט דברי אמת מה כונת אונקלוס בתרגומו "חורפן", ובפשוטו כוונתו לכבשים וכפי שתרגם לעיל וכן פירשו חלק מהראשונים כאן ובאיוב¹⁴.

בהגה"ה ברש"י הוסיף "ותרגומו חורפן טובים חריפים בכל מקום כגון עובר לסוחר" ולכאור' ר"ל שגם כוונת אונקלוס לפרש כן.

ה'נתינה לגר' כתב "לא אאמין שיצא הגהה זו מידי רש"י" כי לאונקלוס כבשה נקראת חורפא מפני ש'חרף' בארמית הוא 'ילדות' כמו ב'ימי חרפי' (איוב כט, ד) והוא ההיפך מן 'אפילות' שהוראתו על דבר המיוחד לבוא, כמו הוא בחרפי הא באפלי (תענית ג:), ומה שאמר ר' עקיבא כשהייתי בכרכי הים וכו' היינו שהיו על מטבעות אלו צורת כבשה (וכ"כ ה'תרגם אברהם') ובזה עלו בקנה אחד ב' הפירושים. והפליג הנתל"נ לומר שאף לשון 'מעין' הנזכר לעיל וברש"י נשתלשל מלשון 'עאן' היינו צאן... ומוסיף שאולי כונת ההגה"ה ברש"י רק לפירוש השלישי במד"ר שפירשו "סלעים" שלכאורה מה שייכותו ללשון 'חורפן', לכן פי' מה שפירש, אך האמת שכונת אונקלוס הוא כאמור לצאן, עכתו"ד.

עוי"ל שאין חורפן תרגום של כבשים אף לא של מן מטבע, אלא מלשון חריפות, וכן מצאנו לגבי כסף ש"רץ" בשוק שנקרא מטבע 'חריף', וכן העז דמסגי בריש ענא ה'משכוכית' (ב"ק נא:): פרש"י עז חריף, כמו"כ הם אלו הכבשים שהוצבו לפני אבימלך והם המטבעות ששולמו לחמור. [ובדרך צחות, ה'קשיטה' היינו ה'אמת' לפעמים חריפה ביותר]. **א"ה. חריף ולא נכון! ע"כ מדברי יהודה גנוט נר"ו.**

על מקרא זה כתבתי בקצרה בגליון וירא סז, וישלח סז. פשוטו של מקרא ותרגום: כבשות. ותו לא מידי!

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה <http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

אם אתה מתעניין
בהגשים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל געושיאים לשוניים
בכתובת: franklashon@gmail.com
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המטותגים ☺

14 ונראה דתליא בפלוגתא אם איוב איבד את כספו או רק את קניניו ובספרי 'מאין תמצא' על איוב אאריך בזה בס"ד.